

ברכות נד

משה שווערד

1. חזושי הרשב"א על מסכת ברכות דף נד/א

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. ודוקא פעם ראשונה חובה מכאן ואילך רשות, וכ"כ הראב"ד ז"ל. והא דאמרינן בגמרא דא"ל רבא לההיא דנפל עליה אריא בעבר ימינא כל אימת דמטי להתם בריך ברוך שעשה לי נס, התם נמי לאו בחובה קאמר ליה אלא דאיהו בעי מיניה אי מצי לברוכי או לא, וא"ל דכל אימת דמטי התם אי בעו לברוכי הרשות בידו ושפיר דמי ולא בחובה. ונסים שנעשו לישראל הכל חייבין לברך עליהן, אבל בנס דידיה. איהו ובריה ובר בריה חייב לברך, אבל לכולי עלמא לא כדאיתא בגמרא. ומסתברא דלאו דוקא בריה ובר בריה ותו לא, אלא כל יוצאי ירכו ואין להם הפסק מפני שכולן כשותפין באותו נס. ...
וכתב הראב"ד ז"ל דכל ברכות אלו אינן צריכות לא שם ולא מלכות לפי שאינן ברכות קבועות...

2. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף מג/א

גמ' אניסא דרביים כ"ע צריכי לברוכי וכו' כלומר שנעשה לכל ישראל או לרובן ...

3. פני יהושע על ברכות - דף נד ע"א

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל. נראה דמה שפתח התנא בזה הברכה וטפי הוה ליה לאקדומי הנך ברכות שהן על מעשה בראשית דקדמו בזמן טובא, היינו משום דכל הנך ברכות שהן הודאה ילפינן להו בגמרא דאמר קרא ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל, ונראה מזה דאי לאו הך ילפותא לא היה מתקנין שום ברכה בכיוצא בזה דלא הוי דומיא דברכת הנהנין וברכת המצות דמסקינן לעיל בריש פרק כיצד מברכין דסברא הוא ואסמכיהו אקרא כמ"ש התוס' שם, והיינו נמי דמדייק בשמעתין מנא הני מילי כיון דברכת יתרו על הניסים שנעשו לישראל הוי מש"ה קתני להך ברכה ברישא, כן נראה לי. ואע"ג דברכת יתרו לא אשכחן בה מלכות, אפשר דמה שאמר יתרו אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה ואמר גם כן עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' א"כ אין לך מלכות גדולה מזו וכמ"ש רש"י בפירוש החומש וק"ל:

4. שפתי חכמים

דף נ"ד ע"א גמ' הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו וכו'. וליף תיבתו **שם** לכתוב ויברך, משמע שפירושו נכרך, וליכין אי יכול לומר לחותני, עיין נדרים פ"א ת"ר, דו"ק: **הרואה** מקום שנעשה תננו ע"ז אימר

5. שפתי חכמים

ג"ה ושפיר: **דאמר** קרא ויאמר יתרו וכו'. והא דנ"ב יניף דתנכין **אניסא**, ענכס סמך מלכי לך על נס של אנכס, ונכין אל עליון גוי' (נראשית י"ד כ'), דהוא תוקם בקרא, ועוד שאל עליון קונה סמים והכין הוא מלכות, כדפשת' מתוס' (לעיל ת"ס כ"ח) דיה נרוך, ועוד דהוא נכס של ניקח דיסוד, וס' מי שלם לי לתוך, לפי שכלי לך טעם נזה, שהקדים נכס ענד לנכס קוד (נדרים ל"ב ע"ג), לכן לא יליף תהתם, וזה דוחק, והקטתי כן לפני אדומית הגאון המובהק שהירי נתן בנימין ז"ל דכ"ד דפה דקיק פרעשנורג טגנס תכליה, ופיין דליכי תיר דיתרו אשר ת"ס נח (זנחיס קטיו ע"א), ועדיף למילף מנה דכתיב אשר ת"ס (ירושלמי), אי"כ תכלין מאי דיתרו אשר ת"ס נח עכ"ל **נפל** עליו ארי, היה כשפגע ארי וניצל, ניב ניסא הוא

6. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף מד/ב

(גמ') בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. עבודת יצר הטוב היא עשיית המצות ועבודת יצר הרע הוא שיכבוש יצרו המתגבר עליו וזו היא העבודה [ג] שלו מה שאדם יכול לעבוד לבורא ביצר הרע עוד נוכל לומר שיצר הטוב הוא מדת הרחמנות וכיוצא בזה ויצר הרע נברא לאכזריות וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת השם עם יצר הרע. מפי מורי הרב נר"ו:

7. צ"ח על ברכות דף נד/א

ברוך עושה מעשה בראשית. ... במתניתין בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאדך ככל ממונך. דייקן חז"ל בלשונם, דבכל מאדך לא אמרו אפילו הוא נוטל את ממונך, שהאדם מעצמו מחויב ליתן כל הונו קודם שיעבור על לא תעשה בתורה כמבואר באורה חיים סוף סימן תרנ"ו [בהג"ה], אבל אין אדם רשאי ליטול בעצמו את נפשו, ור' חנינא בן תרדיון אומר מוטב שיטלנה מי שנתנה בו ואל יחבל הוא בעצמו, וע"ש במס' ע"ז דף י"ח ע"א בתוס' בד"ה ואל יחבל בעצמו. אבל הוא חייב למסור נפשו, אם האנס רוצה להרגו או יעבוד ע"ז, חייב הוא למסור נפשו על קידוש השם. לכן אומר התנא אפי' הוא נוטל את נפשך.

8. המאירי על מסכת ברכות דף נד/א

כל שמברך על ראיית מקום הנס אם לא ראה מקום שנעשה בו הנס אבל ראה אותו שנעשה לו הנס יש אומ' שמברך בין כנס של רבים בין כנס של יחיד אם הוא בנו או רבו וכן כתבו גדולי המפרשים וראיה להם מה ששאלו בגמ' מנא הני מילי כלומר דהרואה מקום וכו' ומביאה מדכתיב ביתרו ברוך ה' וכו' והרי יתרו לא ראה מקום הנס אלא שראה אותם הנצולים ומ"מ יש גורסים מנלן דמברכינן אניסא ...

9. שו"ע אורח חיים - סימן ריח

(ו) על נס של רבו צריך לברך כשם שהוא מברך על נס של אביו: הגה - י"א דה"ה אם רואה האדם שנעשה לו הנס מברך עליו, כמו שמברך על המקום שנעשה בו הנס (אבודרהם):

10. מהרש"א על ברכות דף נג/ב

גמ' ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרבים כו'. וא"ת הא אניסא דרבים נמי לא מברכינן אלא במקום הנס כדקתני הרואה מקום כו' ויתרו לא בא אליהם אלא במדבר סיני שאין כאן נסים דמצרים ולא דקריעת ים סוף וי"ל דלכתם במדבר בכלל נס הצלתם ממצרים הוא וראה שם עמהם נסי המן והבאר וענני כבוד וא"ת למ"ד דבעי שם ומלכות בכל הברכות הרי כאן שאמר יתרו ברוך ה' אשר וגו' אין כאן מלכות וי"ל אשר הציל אתכם וגו' מתחת יד מצרים הוא במקום מלכות שממשלתו בכל וק"ל:

11. מהרש"א על ברכות דף נד/ב

ואבן שישב עליה משה כו'. לפי מה שמבואר לעיל שבמקום הנס מברכינן ה"נ מקום ראש הגבעה אשר שם האבן הזה הוא מקום הנס בנצחון המלחמה שעל ידי זה הרים משה ידיו וגבר ישראל:

12. הרא"ש על ברכות פרק תשיעי - סימן ג

ג אמר רב יהודה אמר רב ד' צריכים להודות ... א"ר הונא והוא דאיכא תרי רבנן בהדייהו דכתיב ובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא בי עשרה ותרי רבנן קשיא וכיון דלא איפשטא לן עבדינן לחומרא ובעינן תרווייהו ורב אלפס ז"ל לא כתב כן ונהגו באשכנז ובצרפת שאין מברכינן ברכת הגומל כשהולכים מעיר לעיר דסבירא להו שלא הצריכו להודות אלא הולכי מדבריות דשכיחי ביה חיות ולסטים והא דאמרינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת סכנה לא אמרו אלא לענין תפלת הדרך בלבד שבכל הדרכים צריך אדם לבקש על נפשו אבל ברכת הגומל במקום תודה נתקנה וכן כתב ה"ר יוסף ז"ל דוקא חולה שנפל למטה אבל אם חש בראשו או במעיו א"צ לברך אבל בערוך משמע אפי' חש בראשו ובמעיו:

13. שו"ת הריב"ש סימן שלז

עוד שאלת: הא דאמר' בפ' הרואה (נד): ארבעה צריכינן להודות, בסמך פסוקי המזמור; מי נימא: אלו דוקא, דהא אקרא סמכי, וא"כ, אפי' נפל עליו כותל, או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו, וכיוצא בנסים כאלו, אינו חייב לברך, או נימא דכל שכן הוא.

תשובה: נראה שצריך לברך; שהרי הולכי מדברות, שצריכינן להודות, זהו מפני סכנת אריא וגנבי המצויים בדרכים, וא"כ, כשעמד עליו אריה לטורפו, אפילו בעיר, אם גנבים באו לו, אם שודדי לילה, וניצל מהם, וכיוצא בנסי' אלו, כל שכן שצריך להודות. ולא הוזכרו הארבעה בכתוב, אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים, ולזה גם כן הזכירה רב יהודה בשם רב בעל המאמר ההוא. וכ"ש הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה; שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך, כשיעבור עוד במקום ההוא: ברוך שעשה לי נס במקום הזה. כדאמרינן בריש פרק הרואה, בההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא, נפל עליה אריא, אתרחיש ליה ניסא וכו'. וכן מר בריה דרבינא הוה קא אזיל בפקתא דערבות, וצחי למיא ואתרחיש ליה ניסא וכולי. וכפי גרסת הגאונים ז"ל, איהו חייב לברוכי ובריה ובר בריה; וגם יש שמפרשים לפי גרסתם, דלאו דוקא עד בר בריה, אלא כל יוצאי יריכו עד עולם. וכ"ש שמיד שניצל צריך הוא להודות, כדרך הארבעה שצריכינן להודות, ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת: שעשה לי נס; שחייבוהו לברך כשישוב לעבור במקום ההוא, ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכה; אלא ודאי נראה שברכת ההודאה מברך אותה מ"מ.

14. שו"ע אורח חיים - סימן ריט

(ג) צריך לברך ברכה זו בפני יו"ד, ותרי מינייהו רבנן, דכתיב: וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו (תהילים קז, לב), ואם לא שכיחי רבנן, לא יניח מלברך; ונהגו לברך אחר קריאת התורה, לפי שיש שם עשרה; ואם בירך בפחות מעשרה, יש אומרים שיצא, ויש אומרים שלא יצא, וטוב לחזור ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות:

(ז) באשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר, שלא חייבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים; ובספרד נוהגים לברך, מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה; ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך, ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר, אפילו בפחות מפרסה:

(ט) הני ארבעה לאו דוקא, דה"ה למי שנעשה לו נס, כגון שנפל עליו כותל, או ניצול מדריסת שור ונגיהותיו, או שעמד עליו בעיר אריה לטורפו, או אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם וכל כיוצא בזה, כולם צריכים לברך הגומל; וי"א שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא, ושוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות:

15. שפתי חכמים

וכל המיימים ידוך סלה, "חולה יסורין יום ימדנר (טושים). וברברי קעוודות אוח טי כחכ הזיי בשם הריזיש, דהני ד' לאו דוק, אלא כל שפילל מן הסכנה, ולא תוכרו הני ד' נכח, אלא מפני שהם תנאים בדרך נמנהנו של עולם עייש באריות. וברך דעס י"ל דקט הני ד', לפי דרך החולה שנחשף הוא שחולה רפואהו, ברופא שמשו בחליו כידוע, וכן ניוודי הים שעלו, חולין נמנהנו הספינה שהוא נחמה כידוע, ופננו האסורים חולה צמר האסורים שהטיט לו, וסולכי מדנר, חולין נמנהנו השיירא דרך המדנר שהוא נחמה דננר כידוע, לכן כדי להודיע לכל, שהוא אינו חולה הללמו נניוד, אלא לתי שימשה, לכן די אלו נייכין להודות. ודע מלי כטי (ויקרא ז' יג) משפס שדי אלו לא די ננרכס בלכו, אלא לייכין להניא קרנן חודה, וינמו זנמי חודה עייש, וליכי יט לייק ננחנים כפי' מדי נרכות הים הני' די אלו נייכין לנרך נרכס חודפי כסיס דסכא, ולא כתב שדי אלו נייכין להניא קרנן חודה חודק: ויודדו הים חולכי מדנדות וכו'. לא נקט יודדי הים

Reciting Birkat Hagomel on Airplane Travel: by Rabbi Chaim Jachter

...The French Ravs interpret the aforementioned quote from the Gemara Yerushalmi to be referring to Tefilat Haderech, where one is required to say this Tefila regardless of the degree of danger in the journey. However, this opinion disagrees with the opinion quoted by the Meiri, in that if one has traveled on a dangerous road he must recite Hagomel whether a serious incident has occurred or not. The Shulchan Aruch cites this view as the practice of German and French Jews (Orach Chaim 219:7).

Accordingly, it is the practice of Ashkenazic Jews to recite Hagomel only after traveling on a dangerous road. Hence, the question posed to us as to whether one should recite Hagomel after airplane travel, is contingent upon whether one considers airplane travel to be dangerous.

Rav Lichtenstein Shlita has informed me that it is Rav Yosef Dov Soloveitchick zt"l's practice not to recite Birkat Hagomel after airplane travel, unless a serious incident had occurred.

Nevertheless, Rav Lichtenstein recalls the Rav saying that if an individual perceives airplane travel to be dangerous, he should recite Hagomel.

Rav Moshe Feinstein zt"l (*Igrot Moshe Orach Chaim 2:50*), however, has an entirely different approach to our question. He believes that the degree of danger involved in airplane travel is irrelevant to our question. Rav Moshe asserts that the Machloket Rishonim we have discussed pertains only to the category of traveling on land. Airplane travel, though, is in the category of one who travels on the sea. Everyone who travels on the sea by definition is in a dangerous situation and therefore should recite Hagomel when he arrives on land. Rav Moshe explains that traveling on the sea puts one in a position of tremendous vulnerability. He explains that if a boat malfunctions and sinks, the passengers will be forced into the sea, where they could survive for only a few minutes. Similarly, if an airplane, Chas Vishalom (G-d Forbid), should malfunction, the passengers would be doomed. However, if one's car ceased to function properly, he merely drives the car to the side of the road and is reasonably safe. Therefore, despite the fact that airplane travel may be safer than traveling on land from a statistic perspective, in the former case one is required to recite Hagomel, whereas in the latter case he is not. Accordingly, the question as to whether one should recite Hagomel after airplane travel is a matter of controversy between the two Torah giants of the past generation, Rav Feinstein and Rav Solovietchik. It should be noted, however, that each Rabbi maintains his perspective irrespective of whether a plane flies over land or sea.

What is the obligation to say birchas hagomel after traveling by airplane

Posted By [lakewoodlocal](#) On November 16, 2010 7:20 am @ 7:20 am In [Lakewood News, The Voice Archives](#)

Q: Is there an obligation to say birchas hagomel after traveling by airplane? Is there a difference between traveling overseas and flying domestically?

A: The Shulchan Aruch (Orech Chaim 219:1) writes that there are four people who are obligated to say birchas hagomel: one who crossed an ocean by boat, one who transversed a desert, one who was gravely ill, and one who was released from captivity. The Shulchan Aruch (s'if 7) writes that it is the custom of Ashkenazim that travelers from city to city do not say birchas hagomel, as the brochah is only said after surviving a possible sakanah of the magnitude of crossing a desert, which is filled with wild animals. Since traveling from city to city is not comparably dangerous, doing so does not warrant a birchas hagomel. However, it is the custom of Sephardim to say birchas hagomel even on the less dangerous journey from city to city. **Thus, according to the custom of the Sephardim, Rav Ovadiah Yosef poskens in Teshuvos Yabea Omer (Orech Chaim 2:14) that airplane travel as well (for a minimum of seventy-two minutes) obligates a person to make a birchas hagomel. It is only for Ashkenazim that there is a question if airplane travel obligates a person in the brachah of hagomel.** The Shulchan Aruch (s'if 9) writes that there are some who are of the opinion that though Chazal enumerated only four people who are obligated to say birchas hagomel, the obligation is not limited to those four types of danger; included in this obligation is anyone saved from any type of danger. There are others who are of the opinion that the obligation of birchas hagomel is limited only to those four mentioned by Chazal.

According to the first opinion that all dangerous travel is included in the obligation of birchas hagomel, airplane travel would be no different from boat travel and would require one to make a birchas hagomel. However, according to the opinion that limited the birchas hagomel to those four instances mentioned by Chazal, perhaps airplane travel would not necessitate birchas hagomel.

Rav Moshe Feinstein in Igros Moshe (Orech Chaim 2:59) writes that even according to the opinion that birchas hagomel is limited to the four instances mentioned by Chazal, airplane travel would obligate a person in birchas hagomel. He reasons that airplane travel is included in the same category as boat travel. A person traveling by boat has put himself in an environment that sans the boat he would not be able to survive, i.e., he would surely drown. Similarly, a person traveling by airplane at approximately 30,000 feet above the ground has put himself in an environment where sans the airplane, he will fall and die. Therefore, Rav Moshe poskens that according to both opinions of the Shulchan Aruch, airplane travel obligates a person in reciting birchas hagomel, **and there is no difference if the flight is transatlantic or over land, from city to city.**

However, the Teshuvos V'hanhagos (1:193 and 2:148) writes that when Rav Moshe Feinstein wrote his psak in 1963, airplane travel was still in its infancy and fraught with some danger. Nowadays, airplane travel is almost like traveling by taxi. However, traveling by plane over water is like traveling in the sea, except in a modern vessel. **The obligation of birchas hagomel is because one is included in the category of someone crossing an ocean, but not in a boat as in the days of Chazal. However, birchas hagomel should not be extended to more than transatlantic travel, which is in the category of crossing the ocean.**

The **Teshuvos Minchas Yitzchak (2:47) poskens that airplane travel in general, even transatlantic flight, does not call for birchas hagomel at all. It is only when a person finds himself in a dangerous situation caused not by his own doing that he is required to recite birchas hagomel.** However, someone who put himself in a precarious situation of his own will, like getting on an airplane, does not say birchas hagomel. When Chazal obligated someone who crosses an ocean by boat or who crosses a desert to say birchas hagomel, even though he is putting himself in this sakanah, he is doing so because he is forced to travel for his livelihood. However, when traveling by plane, even for one's livelihood, the person is choosing the more dangerous form of travel, rather than going by boat. Thus, no birchas hagomel is warranted.

The **Tzitz Eliezer (11:14) questions the opinion of the Minchas Yitzchak,** who says that traveling by boat is less dangerous than traveling by airplane. Moreover, not every destination is accessible by ship. According to the Minchas Yitzchak, traveling by airplane to those destinations should not necessitate birchas hagomel. **The Tzitz Eliezer maintains that it is illogical to say that there is no one uniform halachah regarding airplane travel and poskens that birchas hagomel should be said for transatlantic flights only.**

מקום התפילה הוא מקום הנס

ויהיו בני יעקב שנים עשר וגו' בני רחל יוסף ובנימין וגו'. אלה בני יעקב אשר יולד לו בפדן ארם (בראשית לה, כב-כו).

הקשו הראשונים שהרי בנימין לא נולד בפדן ארם אלא בארץ כנען. ובאבן עזרא תירץ, דמ"מ אחד עשר מילדיו נולדו לו בפדן ארם, והכתוב כתב על דרך הרוב, ומצינו כיו"ב במקרא. וכן הוא ברמב"ן סוף הפרשה (להלן לו, יט) עי"ש. [ואפשר להוסיף שמטעם זה כתוב "אשר יולד לו" בלשון יחיד ולא כתוב יולדו לו, וחסר אות וי"ו האחרון, וזה בא לרמוז על האחד שנולד בארץ כנען].

ודבר נפלא עד מאד מצאנו בחזקוני כאן שכתב בזה תירוץ נוסף, דהטעם שהזכיר הפסוק שכל בני יעקב נולדו בפדן ארם, הוא משום שרחל התפללה על בנימין בפדן ארם, "שאמרה (לעיל ל, כד) "יוסף ד' לי בן אחר", ומתוך כך מעלה עליו הכתוב כאילו נולד בפדן ארם" עכ"ל. והוא חידוש ויסוד נפלא דמקום התפילה נחשב כמקום הלידה.

ולמדנו מזה כמה גדול כוחה של תפילה, עד כדי שמקום התפילה נחשב כמקום הלידה. [ואולי נחשב פדן ארם כמקום הלידה לא רק משום שנתפללה שם, אלא משום שאף נתקבלה תפילתה שם, ומאחר שנתקבלה תפילתה הרי זה כאילו כבר נולד, ועיין להלן בפרט זה].

ונראה מקור נפלא לדבריו מגמ' מפורשת בברכות ריש פרק הרואה (גה, א), דתנן הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, ובגמ' שם ת"ר הרואה מעברות הים וכו' ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק צריך שיתן שבח והודאה לפני המקום עי"ש. ובגמ' (בב"ב סט) מיייתי מקור להאי דינא מדכתיב (שמות יז, יב) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. [וברש"י (שם) ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה, וכע"ז בתרגום שם, והוה ידוהי פריסן בצלו]. ולכאן קשה שהרי יהושע נלחם עם עמלק בחזית הגבול ומשה רבינו ישב בתוך המחנה על ראש הגבעה, וא"כ איך יכול לברך במקום זה את מטבע ברכת הרואה "ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה", הרי נס נצחון המלחמה לא היה כלל במקום הזה.

אלא מוכח כהחזקוני דכיון שבאבן זו משה התפלל שיצליחו במלחמה, חשיב מקום התפילה כמקום הנס, והיינו שעשה נסים לאבותינו במקום הזה¹⁷. שוב מצאתי הדברים מפורשים במהרש"א שם שכתב ז"ל, לפ"מ שמבואר שבמקום הנס מברכין ה"נ מקום הגבעה אשר שם האבן הזה הוא מקום הנס בנצחון המלחמה שע"ז הרים משה ידו וגבר ישראל עכ"ל, וברוך שכוונתי.